

*Кравчук С.Й.,
доцент кафедри права Хмельницького
державного університету, кандидат
юридичних наук, доцент,*

*Кравчук Ч.С.,
інженер-економіст приватної
фірми "Система"*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ВХОДЖЕННЯ ЇЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Однією з основних задач переходу України до ринкової економіки є створення ефективної податкової системи, яка забезпечувала б розвиток народногосподарського комплексу країни, відповідним чином регулювала економічні відносини. Тому проблема податкової реформи відповідно до європейських вимог знайшла відображення в дослідженнях, що проводились в наукових організаціях та навчальних закладах. Останнім часом опубліковано ряд праць щодо реформування податкової системи України. Широко відомі дослідження Т. Абрамової, М. Бадади, Н. Дорош, Л. Ларіонової та інших.

У багатьох публікаціях значна увага приділяється вивченню питання шляхів удосконалення системи оподаткування. Проте фундаментальних досліджень цієї актуальної проблеми в Україні ще недостатньо. Кількість монографій і статей, присвячених визначенню теоретичних основ впливу податкової системи України для її входження до ЄС, дослідження шляхів цього важливого процесу для фінансової системи нашої держави, є досить обмеженою.

Ми схиляємось до думки, що податкова система України формується в складний для країни період переходу від адміністративно-командної економіки до економіки ринкового типу, супроводжуючись кризовими явищами практично в усіх сферах суспільного життя. Тому система оподаткування повинна бути збудована таким чином, щоб сприяти виробничій діяльності, стимулювати формування коштів у напрямках економічного та соціального розвитку¹.

Сутність, структура і роль системи оподаткування визначаються податковою політикою, що є виключним правом держави, яка проводить її в країні самостійно, виходячи із завдань соціально-економічного розвитку. Через податки, пільги і фінансові санкції, а також обов'язки і відповідальність, які є невід'ємною частиною системи оподаткування, держава ставить єдині вимоги до ефективного ведення господарства в країні.

Науковці-економісти вважають, що податкова система України в перехідний період має базуватися на таких принципах:

- антициклічний характер;
- цільове призначення податків;
- погодження податкових ставок;
- рівність і справедливість оподаткування;
- відносна стабільність;
- гнучкість податкової системи;
- недопустимість необґрунтованих пільг;
- автоматична індексація податків і зборів;

¹ Азаров М.Я. Податкова політика в Україні: принципи і реалії // Вісник податкової служби. –1998. -№ 15. – С. 6-9.

- системний підхід;
- численність податків².

Їх втілення має сприяти нейтралізації протиріч, які виникають між державою в особі податкових органів і платниками податків, спонукаючи всіх суб'єктів підприємницької діяльності в Україні своєчасно і в повному обсязі виконувати обов'язки щодо сплати до бюджету частини свого прибутку на потреби держави.

В той же час, сьогоденний стан податкового законодавства в Україні не відповідає не лише умовам виходу економіки України з кризового стану, а й вимогам, які висуваються до країн – кандидатів на вступ до Євросоюзу, а отже, затягування процесу приведення законодавства нашої держави до стандартів ЄС неминуче призведе до затягування переговорного процесу щодо повноправного членства в ньому України³.

Оскільки елементи податкового законодавства (особливо механізм нарахування податку на прибуток) значною мірою формують інвестиційний клімат в країні та визначають умови економічної інтеграції країни-кандидата у відповідну економічну спільноту, вимоги гармонізації податкового законодавства України із загальноприйнятими нормами країн-членів ЄС, на думку фахівців, може виникнути на етапі переговорного процесу Києва з Брюсселем.

Одним з головних елементів, що визначає відкритість економічного сектору країни-кандидата, на думку експертів ЄС, є правовий механізм корпоративного оподаткування нерезидентів. Ним може стати Закон України “Про корпоративне прибуткове оподаткування”, який повинен замінити Закон “Про податок на прибуток”. Цей нормативно-правовий акт делегуватиме нормотворчу компетентність Міністерству фінансів і наділить його повноваженнями приймати відповідні постанови щодо порядку оподаткування в окремих галузях економіки держави.

Залежно від об'єкта оподаткування в Законі доцільно передбачити три види податкового обкладання:

- корпоративне обкладання – обкладання прибутку юридичних осіб і неперсоніфікованих товариств;
- прибуткове оподаткування – обкладання з джерел виникнення інших видів доходів (дивідендів, пайової участі, відсотків, позитивної різниці при продажі нерухомості, рухомих цінностей і фінансових довгострокових активів, авторських і ліцензійних винагород, винагород за технічні послуги і плата за найм);
- обкладання визначених витрат (представницьких витрат, дарувань і спонсорств, соціальних витрат, витрат на утримання, ремонт і експлуатацію легкових автомобілів, використаних не за призначенням).

Прибуток, у свою чергу, доцільно обкладати двома видами податків:

- податком на прибуток, що перераховується в державний бюджет;
- податком на прибуток, що перераховується в місцевий бюджет⁴.

Дві категорії податкових суб'єктів, з урахуванням специфіки господарської діяльності, не повинні обкладатися цими податками:

1. Страхові товариства, кооперативи взаємного страхування, включно нерезиденти, які за свою страхову і перестраховальну діяльність за місцем господарської діяльності замість податків

² Абрамова Т. Система оподаткування в Україні. Частина 2 // Дебет-Кредит. – 2002. – № 27. – С. 98-103.

³ Дорош Н.І. Податкова система України і розвинутих зарубіжних країн (порівняльний аналіз) // Фінанси України. – 1999. -№ 6. – С. 75-83.

⁴ Бадида М.П. Україні потрібна ефективна система оподаткування // Фінанси України. – 1999. -№ 8. – С. 120-124.

на прибуток, зарахованих у республіканський і місцеві бюджети, повинні обкладатися податком на страхові, перестрахові та всі інші премії і доходи від видів своєї діяльності, у т.ч. і таких, що не пов'язані зі страхуванням.

2. Організатори азартних ігор у всіх їхніх різновидах, котрі, крім податків на прибуток, обкладаються податком на вартість отриманих за кожну гру застав.

Зазначені податкові зобов'язання адресуватимуться точно визначеному Законом колу осіб, котрі не несуть податкового навантаження, оскільки за їх рахунок нараховуються і виконуються ці зобов'язання. Таким є коло податкових суб'єктів, до яких відповідно до Закону про корпоративне прибуткове обкладання поряд з місцевими особами потрапляють і іноземці.

Іноземні юридичні особи та іноземні неперсоніфіковані товариства відповідно до положень Закону "Про корпоративне прибуткове обкладання" необхідно включити до числа податкових суб'єктів за таких умов:

1. Набуття статусу іноземної юридичної особи, котрий закріплюється відповідною реєстрацією в місцевих органах влади. При цьому національне законодавство зазначених юридичних осіб повинно надавати їм право займатися відповідною господарською діяльністю.

2. Набуття статусу іноземного неперсоніфікованого товариства. Зазначені формування створюються відповідно до норм, передбачених національним законодавством країни, в якій вони є місцевою особою, але не визнані як самостійний правовий суб'єкт – юридична особа. Незалежно від цього, необхідною умовою визнання цих неперсоніфікованих товариств в Україні повинна стати вимога про те, що національне законодавство тієї чи іншої іноземної держави надало їм право на виконання самостійної господарської діяльності.

Таким чином, при здійсненні господарської діяльності на території України, незалежно від її конкретної організаційно-правової форми, практично всі нерезиденти повинні розглядатися як податкові суб'єкти.

Вищезгадані заходи дозволять в Україні створити законодавчі передумови для подвійного оподаткування нерезидентів. Вирішення зазначеної проблеми є одним з основних аспектів гармонізації українського податкового законодавства з законодавством країн Євросоюзу.

На виконання вимог Брюсселю, Україна повинна укласти угоди про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами-членами ЄС.

Незважаючи на законодавче закріплення в Україні домінування міжнародних угод над національними законодавчими актами, в Україні досить часто виникають правові колізії, механізми розв'язання котрих реально не дієє. А отже, податкове законодавство нашої держави потребує термінових змін у таких напрямках:

1. Необхідно змінити правила формування об'єкта оподаткування – оподаткованого прибутку. Режим перетворення бухгалтерського фінансового результату зараз не відповідає прийнятим нормативним рішенням в країнах Євросоюзу і гальмує, а не полегшує господарську активність як українських, так і іноземних суб'єктів.

2. В Законі "Про корпоративне прибуткове обкладання" повинна закріплюватися класична система податкового третирування обкладання доходів юридичних осіб податком на прибуток і обкладання того ж самого прибутку, чи його частини після розподілу. При сьогоднішній системі зберігається повне подвійне оподаткування доходів податком на прибуток і податком на доход з джерел оподаткування. На думку фахівців, було б краще змінити це положення введенням системи повного вирахування з уже розподіленого прибутку податку на прибуток, що оплачувався як податок на прибуток до моменту його розподілу (ця система функціонує майже в усіх країнах ЄС).

3. Поступова уніфікація правового механізму врахування доходів і витрат у бухгалтерських обліках відповідно до норм бухгалтерії країн ЄС, а також доходів і витрат у податкових цілях згідно з Законом “Про корпоративне прибуткове обкладання” створить умови для подолання існуючого нормативного механізму, при якому бухгалтерський фінансовий результат податкових суб’єктів не визнається в цьому виді з метою оподаткування.

4. Україна повинна укласти угоди про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами-членами Євросоюзу. В усіх угодах доцільно передбачити розпорядження, що відносяться до оподаткування при виконанні договірних зобов’язань, передбачивши можливі економічні наслідки при корекції оподаткованого прибутку (що відповідає положенням відповідного законодавства Австрії, Бельгії, Німеччини, Іспанії, Данії, Великобританії). Тому необхідно вжити заходів по приєднанню країни до Конвенції про уникнення подвійного оподаткування в зв’язку з корекцією прибутку учасників експортно-імпортних операцій, членами якої є всі країни ЄС⁵.

Таке реформування податкової системи буде корисним для України, оскільки уніфікуватиметься чинне в країні законодавство відповідно до норм Євросоюзу. Це сприятиме прискоренню процесу євроінтеграції нашої країни та значно підвищить інвестиційну привабливість її економіки.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою обліку і аудиту
Технологічного університету Поділля
(протокол № 7 від 17 квітня 2003 року)*

⁵ Ларіонова Л.Д. Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України // Фінанси України. –1998. – № 7. – С. 76-87.